

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Василенко Олени Ігорівни
на тему: «Управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти на ринку освітніх послуг»
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 073 «Менеджмент»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертації. Сучасний етап розвитку вищої освіти України та, зокрема аграрних закладів вищої освіти, характеризується посиленням конкурентної боротьби та проявом різних видів новітніх трендів, а також високим рівнем мінливості національного середовища, що відповідно зумовлюють новітні вимоги та можливості щодо стабільного та зростаючого розвитку. Окрім цього, значний вплив на розвиток закладів вищої освіти, в т.ч. й аграрних, має відчутне скорочення контингенту абітурієнтів, розширення можливостей щодо отримання вищої освіти за кордоном, підвищенням вимог роботодавців до випускників ЗВО, відставання від світових тенденцій, не повна відповідність вищої аграрної освіти вимогам агропродовольчого сектору економіки країни та темпам науково-технологічного розвитку в аспекті забезпечення продовольчої безпеки, завоювання провідних позицій на ринках агропродовольства із високою доданою вартістю, прискореного економічного зростання та сталого розвитку аграрного сектору економіки. У зазначених умовах аспекти оцінювання конкурентоспроможності закладів освіти та менеджменту їхньою конкурентоспроможністю набувають особливої актуальності через відсутність поширеної практики виконання такої оцінки та обґрунтування методичного забезпечення розрахунку основних індикаторів, а також необхідності розробки обґрунтованих заходів щодо удосконалення системи управління нею.

Слід відмітити, що на сьогодні відбуваються значні техніко-технологічні зміни в аграрному секторі економіки в рамках платформи «Agricultural», а саме: впровадження інноваційних розробок в області генетичних продуктів, біотехнологій, штучного інтелекту, інноваційних технологій, які накладають підвищені вимоги до якості підготовки фахівців вищої аграрної освіти, які необхідно враховувати при розробці освітніх програм, організації освітнього процесу, практичної підготовки.

Отже, мінливість зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування аграрних закладів вищої освіти зумовлює необхідність проведення поглиблених досліджень проблеми управління забезпечення конкурентоспроможності аграрних ЗВО в сучасних умовах. Саме ці умови підтверджують високу актуальність теми дисертаційного дослідження Василенко Олени Ігорівни.

Виходячи з вище сказаного вважаємо, що дисертаційна робота Василенко Олени Ігорівни виконана на актуальну наукову тему, що вирішує складну проблему, пов'язану з розробленням теоретико-методичних і практичних засад формування підходів щодо управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти на ринку освітніх послуг.

Зв'язок роботи з державними науковими (галузевими) програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалась у межах програми з підготовки доктора філософії (2017–2022 рр.) відповідно до тематики науково-дослідної роботи «Конкурентоспроможність підприємств аграрного сектора економіки України в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0118U003646), у межах якої авторкою було досліджено та всебічно обґрунтовано теоретичні та науково-практичні засади відповідності якості підготовки фахівців аграрними ЗВО запитам аграрного сектору економіки країни, а також окреслено напрями підвищення конкурентоспроможності освітньої діяльності аграрних університетів.

Наукова новизна отриманих результатів дисертаційного дослідження. У дисертаційній роботі Василенко О.І. сформульовані основні наукові положення та висновки, що характеризуються науковою новизною. Зокрема, здобувачкою *удосконалено*:

показники інформаційно-аналітичного забезпечення управління конкурентоспроможністю закладів вищої освіти, а індикатори рейтингових систем є основою оцінювання сталої конкурентоспроможності аграрних закладів вищої освіти;

методичний підхід до оцінювання конкурентоспроможності аграрних університетів, який базується на даних міжнародних і національних рейтингів, передбачає розрахунок узагальнювального показника конкурентоспроможності та стійкості конкурентних позицій закладів вищої освіти у зовнішньому конкурентному середовищі, що забезпечує обґрунтований вибір типу конкурентних стратегій при розробленні програм стратегічних розвитку;

систему стратегічних пріоритетів розвитку аграрних університетів, які передбачають врахування сучасних трендів у вищій освіті та аграрного сектору економіки, модернізацію освітніх програм і напрямів науково-дослідної роботи, удосконалення напрямів освітньої, науково-інноваційної, міжнародної, фінансово-економічної, соціальної діяльності, що сприятиме посиленню існуючих конкурентних переваг та створенню нових;

алгоритм формування системи управління якістю освітньої діяльності, зорієнтованої на покращення адаптації університетів до умов зовнішнього середовища та задоволення інтересів стейкхолдерів на основі використання збалансованої оцінки результативності управління і маркетингової підтримки освітніх послуг, що дозволить налагодити моніторинг досягнення стратегічних

показників якості освіти й підвищення конкурентоспроможності на цільових ринках;

набули подальшого розвитку:

підхід до дефініції «стала конкурентоспроможність закладів вищої освіти», яку пропонується розглядати як здатність екосистеми університету забезпечувати задоволення освітніх, інноваційно-дослідницьких, консультаційних потреб споживачів з урахуванням принципів сталого розвитку в регіональному, національному і глобальному просторі на основі реалізації дієвих конкурентних стратегій у цифровому середовищі та завдяки мережевому партнерству стейкхолдерів;

ідентифікація чинників зовнішнього середовища функціонування аграрних університетів, а саме: політико-правовий, демографічний, соціально-культурний, економічний, міжнародний, науково-технічний, показано вектори та ступінь їх впливу на стійкість конкурентної позиції, урахування яких сприятиме розробленню обґрунтованих стратегічних управлінських рішень;

система ознак специфіки послуг вищої аграрної освіти та науково-інноваційних розробок, яка на відміну від існуючих передбачає не лише врахування галузевих особливостей, а й моделей купівельної поведінки потенційних споживачів, способів їх надання, інструментів регулювання, трендів розвитку послуг вищої аграрної освіти та науки, які доцільно враховувати при оновленні портфеля послуг університету;

інструменти інформаційно-аналітичного забезпечення управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти, а саме: організація системи моніторингу та підтримки стратегічних і оперативних управлінських рішень на основі комплексного аналізу конкурентних переваг та обґрунтованого вибору конкурентних стратегій на всіх рівнях, активне залучення науково-педагогічних працівників.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Сформульовані теоретико-методичні і практичні положення наукової новизни, висновки, пропозиції та рекомендації є достатньо обґрунтованими та достовірними. Підґрунтям цього є значний обсяг опрацьованого матеріалу, використання широкого спектру загальних і спеціальних методів наукового пізнання. Це дало можливість здобувачці здійснити якісний аналіз та оцінку сучасного стану розвитку аграрних закладів вищої освіти та особливостей управління їх конкурентоспроможністю. Представлена наукова робота Василенко О.І. логічно побудована, в якій досягнуто мету дослідження, а сформульовані завдання вирішено.

Апробація результатів дослідження, повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих наукових працях. Дисертаційна робота Василенко О.І. є завершеним, самостійно виконаним та логічно побудованим науковим дослідженням, яке містить оригінальне вирішення наукової

проблеми з удосконалення управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти на ринку освітніх послуг.

Основні наукові положення та висновки сформульовано авторкою самостійно та відображають її особистий внесок, наукові публікації опубліковано у фахових наукових виданнях, у тому числі одне з них індексується у міжнародній наукометричній базі Web of Science. Достовірність головних наукових положень дисертаційної роботи підтверджується їхньою апробацією на міжнародних і всеукраїнських конференціях. Результати дисертаційного дослідження Василенко О.І. опубліковано у 22 наукових працях, а саме у 8 статей у наукових фахових виданнях України та у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних, 2 статті у наукових виданнях інших держав, 12 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Аналіз структури та змісту дисертації. Дисертаційна робота виконана згідно чинних вимог. На початку наведені анотація українською та англійською мовами, список публікацій здобувачки та зміст роботи. В розділі «Вступ» дисертанткою наведено обґрунтування вибору теми дослідження; зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; мета і завдання дослідження; методи дослідження; наукова новизна і практичне значення отриманих результатів; особистий внесок здобувачки; апробація результатів дисертації; публікації; структура та обсяг дисертації.

У розділі 1 «Теоретико-методичні засади управління конкурентоспроможністю вищих навчальних закладів аграрної освіти» (с. 13–75) здобувачкою узагальнено дані наукових джерел з поставленої проблеми та обґрунтовано складові моделі управління конкурентоспроможністю закладу вищої освіти на основі інтеграції стратегічного менеджменту, споживчих цінностей і ризик-менеджменту, розкрито складові управління конкурентоспроможністю аграрними ЗВО та обґрунтовано елементи інформаційно-аналітичного забезпечення управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти».

Розділ 2 «Сучасний стан розвитку аграрних закладів вищої освіти та особливості управління їх конкурентоспроможністю» (с. 76–156) включає три підрозділи, у яких узагальнено особливості конкурентного середовища функціонування аграрних закладів вищої освіти на ринку послуг вищої освіти, проведено комплексний аналіз портфеля освітніх програм та інноваційної продукції аграрних закладів вищої освіти, а також ідентифіковано умови та чинники забезпечення конкурентоспроможності аграрних закладів вищої освіти, обґрунтовано методичний підхід до розрахунку узагальнювального показника конкурентоспроможності ЗВО на основі врахування досягнутої конкурентної позиції у рейтингах та стійкості позиції у динаміці.

Розділ 3 «Удосконалення системи управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти» (с. 157–222)

містить обґрунтовані розробки та пропозиції щодо стратегічних пріоритетів посилення конкурентних переваг аграрних закладів вищої освіти; формування системи інформаційно-аналітичного забезпечення управління їх конкурентоспроможністю; удосконалення системи управління якістю освітньої діяльності університету. В даному розділі узагальнено стратегічні програми розвитку аграрних ЗВО, на основі чого розроблені пропозиції щодо удосконалення портфеля освітніх послуг, а також запропоновано в якості інструменту управління конкурентоспроможністю університету «Особистий кабінет науково-педагогічного працівника», розроблено алгоритм удосконалення системи забезпечення якості освітньої діяльності університету.

Робота містить загальні висновки, а кожний розділ дисертації завершується висновками до розділу. Список використаних джерел (с. 228–246) складено згідно існуючих вимог щодо бібліографічних посилань та містить 265 найменувань. Додатки (с. 247–292) включають узагальнені здобувачкою дані теоретичних досліджень, дані аграрних ЗВО (Додатки А–І), анкети експертів (Додаток К) та результати експертного оцінювання (Додаток Л), матрицю конкурентоспроможності аграрних ЗВО (Додаток М), перелік напрямів підготовки фахівців аграрного профілю (Н), основні напрямки розвитку аграрних ЗВО (Додаток П), скріни екрану особистого кабінету (Додаток Р), довідки про впровадження результатів дисертаційного дослідження (Додатки С–Т), список наукових праць здобувачки (Додаток У).

Дотримання принципів академічної доброчесності. У дисертації та наукових публікаціях Василенко О.І. під час рецензування порушень академічної доброчесності не виявлено. Робота не містить ознак академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації чи інших порушень, які могли б поставити під сумнів самостійний характер виконання дисертанткою представленої наукової роботи. Це дає змогу зробити висновок про дотримання вимог академічної доброчесності.

Дискусійні положення і зауваження до змісту та оформлення дисертації. Високо і позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи, висловимо деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. Погоджуємося з думкою здобувачки, що питання співпраці з роботодавцями є досить актуальним (р. 1.1, с. 35–36). Вважаємо, було б доцільно більш детально описати механізми взаємодії зі стейкхолдерами в сучасних умовах в напрямі забезпечення стратегічного характеру співпраці, досягненні інтересів співпраці, тощо.

2. Позитивно відзначаючи узагальнення здобувачкою «сталі конкурентоспроможності» вважаємо, що логічно було б додати в модель формування сталі конкурентоспроможності закладів вищої аграрної освіти (рис. 1.1, р. 1.1., с. 33) складову глобальної сталості, про яку описано в роботі на с. 20, р. 1.1.

3. У другому розділі дисертаційного дослідження здобувачка провела комплексний аналіз вартості освітніх послуг за трьома рівнями «бакалавр», «магістр» та «доктор філософії», результати якого свідчать про строкатість та значні відхилення. Вважаємо, що з метою одержання більш обґрунтованих висновків варто було б визначити стратегію ціноутворення, якої додержуються аграрні університети, оскільки вартість підготовки є одним із важливих індикаторів забезпечення конкурентоспроможності.

4. Хотілося б відмітити важливість в нинішніх умовах запропонованого здобувачкою методичного підходу щодо оцінювання конкурентоспроможності аграрних ЗВО на основі міжнародних рейтингів. Вважаємо, що в дослідженні доцільно було розглянути необхідні управлінські заходи та дії на макро- та мікрорівнях, які б сприяли поступовому входженню вітчизняних ЗВО до провідних міжнародних рейтингів.

5. У дисертаційному дослідженні здобувачка розглядає науково-інноваційну діяльність як умову забезпечення конкурентоспроможності аграрних університетів відповідно до сучасної моделі підприємницького університету, проводить аналіз джерел фінансових надходжень, однак має місце відсутності за окремими ЗВО статистичних даних, що не дозволяє зробити обґрунтовані висновки.

Окрім цього у роботі зустрічаються граматичні та стилістичні помилки, описи тощо.

Підсумовуючи наведені дискусійні положення та зауваження, слід разом з тим зазначити, що в дисертації здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано нове вирішення важливого наукового завдання щодо управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти на ринку освітніх послуг. Висловлені зауваження не мають принципового характеру, тому не зменшують наукової цінності та практичної значущості результатів аналізованого дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Представлена робота виконана на високому методичному рівні, написана науковим стилем мовлення, грамотно, є завершеною науковою працею, містить нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачкою досліджень, які виконують наукове завдання – удосконалення управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти на ринку освітніх послуг в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Василенко Олени Ігорівни виконана на актуальну на тему: «Управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти на ринку освітніх послуг». За своїм змістом дисертація є завершеною і самостійно виконаною науковою роботою. Дисертація виконана на належному науково-методичному рівні, її зміст та логіка викладу матеріалу відповідають обраній темі дослідження та профілю спеціальності 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та

адміністрування». Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації є достовірними та всебічно обґрунтованими. Визначену мету дослідження досягнуто, а основні завдання вирішено. Опубліковані наукові праці здобувачки відображають зміст дисертації, основні результати дослідження, наукову новизну, практичну значущість та особистий внесок. За рівнем наукової новизни, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів дисертаційна робота Василенко Олени Ігорівни відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації»), постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеню доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії». Авторка дисертаційної роботи Василенко Олена Ігорівна на тему: «Управління конкурентоспроможністю аграрних закладів вищої освіти на ринку освітніх послуг» заслуговує на присудження ступеня доктора філософії (PhD) зі спеціальності 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Рецензент,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту
економічного факультету
Білоцерківського національного
аграрного університету

(підпис)

Юлія ГРИНЧУК

«28» серпня 2023 р.

Підпис Юлії ГРИНЧУК засвідчую:

начальник відділу документообігу і
кадрового забезпечення
Білоцерківського національного
аграрного університету

(підпис)

Олена ЮРЧЕНКО